

Цыху Хуэфашэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсалъэ

Дунейпсо къэрал зэгухьэныгъэм и зэхуэсу 1948 гъэм дыгъэгъазэм и 10-м щылам кыщаштащ 217 А (III) зи бжыгъэ унафэмклэ.

Дунейпсо Къэрал Зэгухьэныгъэм (ДКъЗ) и Зэхуэсым егъэлур;

Дунейпсо цыхугъэм кыхиубыдэ дэтхэнэ зы цыхури зэгухьэныгъэри;

мы джэпсалъэр сытым щыгъуи я нэгум щлагъэтурэ мыбы кыщыхэщ цыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ я нэлэ зэрытрагъэтым, хуащI лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъуэгуклэ зрагъэужьыну;

хэгъэгу кIуэцIхэми дунейпсоми кIуэхуклэ нэхъри зыщызужь амалхэр зыхуагъэщхьэпэурэ мы зэгухьэныгъэшхуэм хэт къэралхэм езым я лъэпкъхэри, я унафэм щлагъэт нэгъуэщI къэралхэм я лъэпкъхэри кызэщIиубыдэу, дунейпсом и дэнэ щыпIи мы цыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ лъэщу щызрагъэкIуэным, кыщаштэным, шагъээзэщIэным хущIэкъунхэу,

цыху хуэфашэхэм теухуауэ жылагъуэхэми лъэпкъхэми я зэхуэдэ идеал щапхъэхэр къэзыгъэуу мы дунейпсо джэпсалъэр.

1-нэ пычыгъуэ

Цыху псори щхьэхуиту, я щыхьымрэ я хуэфашэхэмрэкIэ зэхуэдэу къальхур.

Акъылрэ зэхэщIыкI гъуазэрэ ялэщи, зыр зым зэкъуэш зэхэщIэ яку дэлъу зэхуштытн хуейхэщ.

2-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхури зэхуэдэу хуитщ мы джэпсалъэм хэт цыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ зыхуигъэшхъэпэну, зыщыщ расэм, и фэм, цыхубз-цыхухъуу зэрыщытым, и бзэм, иыгъ диным, политичнэ е нэгъуэщӀ еплъыклэу илэм, лъэпкъыу е цыху гупу къызыхэкӀам, мылӀкуу илэм, къыщалъхуа-къыздалъхуам емылътатауэ зэхэгъэжыншэу, хуэгъэкӀуэтэныгъэншэу.

КъинэмыщӀауэ, къэрал щхьэхуити, нэгъуэщӀым и унафэ щӀэти, щхьэхуитыжныгъэ (автономие) зимыли, нэгъуэщӀу зы щхьэхуитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сыт хуэдэрей къэралым и цыхуу щытми дэтхэнэ зы цыхум зэхэгъэжныгъэ хуащӀ хъунукъым зыщыщ къэралым и политичнэ е юридическэ системэ е дунейпсо къэралхэм я зэхуакум щилэ статусым къыхэкӀыу.

3-нэ пычыгъуэ

Псэуныр, щхьэхуитыныр, шынагъуэншагъэр хэти и хуэфашэщ.

4-нэ пычыгъуэ

Хэти пщылӀыу плъытэ е пщӀылыплэ ибгъэт хъунукъым, сыт хуэдэ щӀыклэуи пщылӀыгъэр, пщылӀ щэн-къэщэхуныр зыми хуэбдэ мыхъуну къуэдыщ.

5-нэ пычыгъуэ

Хэти лъэщыгъэ епхьэлӀэ хъунукъым, залымыгъэкӀэ, цыхугъэм къемызэгъу е и напэр зыгъэулыӀин хуэдэкӀэ удэзекӀуэ, апхуэдэ тезыр теплъхъэ хъунукъым.

6-нэ пычыгъуэ

Хэти хуэфашэщ дэнэ щӀыплӀи цыхуу, юридическэ лицоуэ къыщалъытэну.

7-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхури къэрал хабзэм и пашхъэ щызэхуэдэщ икIи къэрал хабзэм къэхъумэныгъэхэр зэхэгъэжыншэу, я зэхуэдэу зыхуагъэщхъэпэну хуитщ. зэхэгъэжыншэу, зэхуэдэу хуэфашцэщ мы джэпсалъэм къемызэгъ, зэхэгъэж зыхэлъ IуэхущIафэхэми, апхуэдэ IуэхущIафэм сыт хуэдэуи тегъэгушхуэнми къыщыхъумэну.

8-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ иIэщ хабзэ нэхъыщхъэм е къэрал хабзэм къырипэс цыху хуэфашцэхэр зыкъутэ IуэхущIафэ къыщыхъукIэ хуитыныгъэ зилэ хеящIэхэм зыхуигъэзэну, зыкъригъэхъумэну.

9-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхури лажъэ имылэу яубыд, ягъэтIыс е егъэзыгъэкIэ нэгъуэщI щыплэ яху хъунукъым.

10-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхуми хуитыныгъэ иIэщ и хуэфашцэхэр, и хуитыныгъэхэр щаубзыхукIэ икIи езым зы лажъэ къыщытралъхъэкIэ зыми фIэмылIыкI, зыми и унафэм щIэмыт, имытелъхъэ хеящIэ щхъэхуит псэхуитыр захуагъэкIэ икIи нахуэуэ и Iуэхум иригъэплъыну хуеину.

11-нэ пычыгъуэ

Зы лажъэ/щIапхъэджагъэ зытралъхъэ дэтхэнэ зы цыхури зиухиижын зыхуэныкъуэну шынагъуэншагъэхэр зыщигъуэтыну хеищIэгъу нахуэм и кIэухыу,

къэрал хабзэм тету ягъэкъуаншэхунклэ хейуэ къалътэр, мыхеифэ
къраплътыркъым.

Хэти ягъэкъуаншэ хъунукъым, щищлэм щыгъуэ къэрал хабзэклэ е Дунейпсо
хабзэклэ щлэпхъэджагъэу ямыбжа зы луэху зэрищлэм е ищлэпхъэу къащыхъу
зэримыщлэм щхъэклэ. Хэти щлэпхъэджагъэу щищлэм щыгъуэ хуэгъэувау щыта
тезырым нэхтыбэ тралъхъэ хъунукъым.

12-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум и гъашлэ унейм, и унагъуэм, и унэм е зэрызэрыщлэ щыклэхэм
щхъэусыгъуэншэу зыри къыхэзэрыхъ хъунукъым, и напэм, и цлэм къелусэ Хэти
хуитыныгъэ илэщ мыпхуэдэ къыхэзэрыхъныгъэхэм къэрал хабзэклэ
зыкъщыригъэхъумэну.

13-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ дэтхэнэ зы къэралы и щыналъэм щхъэхуиту
щызеклуэну, щыпсэуну.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ езы и къэралри хэту дэтхэнэ зы къэралым
илэпхъуклыну икли щлэрыщлэу нигъээзжыну.

14-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ залымыгъэ/лей къыщрахым и щхъэр нэгъуэщлэ
къэрал иригъэзыну, щхъэегъэзныгъэ амалхэр зыхуигъэщхъэпэну.

Ауэ пэжыпэу политичнэу щымыт щлэпхъэджагъэхэм е Дунейпсо къэрал зэгухъам
и мурад, и бзыпхъэ къемызэгъ луэхущлэфэхэм къыхэкл дауэдапщэхэм щыгъуэ мы

хуитыныгъэр зыхуэбгъэщхьэпэ хъунукъым.

15-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ зы къэралым и цыхуу щытыну.

Дэтхэнэ зы цыхур зицыхуу щыт къэралым щхьэусыгъуэншэу хэбгъэкл е нэгъуэщл къэралым и цыху хъуну илэ хуитыныгъэм хэбгъэн хъунукъым.

16-нэ пычыгъуэ

Зи ныбжь ирикъуа дэтхэнэ зы цыхухъуми цыхубзми хуитыныгъэ илэщ кызыхэкла лъэпкъым, зи цыхуу щыт къэралым е дину илыгъым кыххэкл пэрыуэгъу кыхуэмыуву, хуиту кыишэну, дэклэуэну, унагъуэ иухуэну.

Зэрышэн-зэдэклэуэным теухуа зэзэгъныгъэр (нэчыхьыр), зэрышэну-зэдэклэуэнухэм езым я щхьэхуитыныгъэ пэжрэ я флэфлныгъэ икьурэклэ яухуэр.

Унагъуэр, жылагъуэ-лъэпкъ псэуклэм и лъабжьэ нэхъыщхьэщи, жылэми къэралми кхехъумэр.

17-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ езым и унейуэ е нэгъуэщлхэр илэхьэгъууэ мылкъу зригъэлэну.

Дэтхэнэ зы цыхур щхьэусыгъуэншэу и мылкъу пэлэщлэ е лымылэсыф пщлы хъунукъым.

18-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум гупсысэ, зэхащлэ икли дин хуитыныгъэ илэщ. Мы хуитыныгъэм

къызэщлеубыдэр и закъуэу е гупу, нахуэу е унейуэ (щэхуу) и тхьэхуэлэуэрыщлэнхэр,
и динклэ щлапхьэхэр нэрылъагъуу яригъэщлэн, игъэзэщлэн хуитыныгъэри.

19-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ зэрыхуейуэ гупсысэну, и гупсысэхэр
къилуэтэну. Мы хуитыныгъэм хэтщ цыхур и гупсысэхэм кыхэкклэ зыми
къимыгъэгумэщлыну, къэралыгъуэ гъунапкъэхэм емылбытауэ щлэныгъэхэр,
гупсысэхэр сыт хуэдэрей гъуэгуки къэхутэн-къэпщытэн, зылэрыгъэхьэн
хуитыныгъэри.

20-нэ пычыгъуэ

Хэти хуитыныгъэ илэщ лэщэншэу, зауэ-банэншэу зэхуэсыну, хасэ иухуэну, ухуа
хасэм хыхьэну.

Хэти зы хасэ хыхьэну ебгъэз хъунукъым.

21-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ занщлэу езым е хуиту кыхиха и лыклуэхэм я
лэклэ къэралым и зегъэклуэн луэхухэм хыхьэну, хэлэбэну.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ и къэралым цыхубэм кыхузэригъэпэщ
амалхэр зэхэгъэжыншэу, псом хуэдэу зыхуигъэщхьэпэну.

Хыкумэт лэщхьэтетныгъэм и лъабжьэр къэралым и цыхубэм и флэигъуэныгъэрщ.

А флэигъуэныгъэр утыку къохьэр щэху щыклэм тет хэхыныгъэ хуит захуэхэу е
цыхухэм я флэигъуэныгъэхэр щхьэхуит-псэхуиту кызыэрагъэлъэгъуэфыну гъэпса
нэгъуэщл щыклэхэу, зи ныбжь ирикъуа цыху псоми яхузэлухауэ, я лэлэтхэми

зэхуэдэ гуащлэ ялэуэ, лалъэ гъэнэхуаклэ кытрагъээзэжхэмклэ.

22-нэ пычыгъуэ

Цыхубэ жылагъуэм зэрыщыщым елъытауэ дэтхэнэ зы цыхум хуэфашцэщ социалнэ къэхъумэныгъэ. Къэрал гуащлэклэ е къэралыгъуэхэм я зэдэлэпыкъуныгъэклэ икли дэтхэнэ зы къэралым езым и гъэпсыклэмрэ и амалхэмрэ елъытауэ дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ и напэрэ и цыхугъэрэклэ тыншу зэрызиужьыну экономикэ, социалнэ икли щэнхабзэ лүэхуклэ зыхуэныкъуэну амалхэр ирагъэгъуэтыну.

23-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ лэжьэну, и лүэхур хуиту кыыхихыну, захуагъэклэ икли хуэфл амалхэмклэ лэжьэну икли лүэхуншагъэм кыщахъумэну.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ зэхэгъэжыншэу зэхуэдэ лүэху папщлэ зэхуэдэ лэжьапщлэ къратыну.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ езыри и унагъуэри цыхум хуэфэщэн псэуклэ илэу зыгъэпсэун, щыхуейм деж зылъылэсыфыну социалнэ хъумэныгъэхэмклэ щлэгъэбыдауэ зы псэуклэ амал къезытын зы лэжьапщлэ хуэфл кыларыхъэну.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ езым и флагъэ папщлэ хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхишэну, апхуэдэ зэхэшап хыхъэну, хэтыну.

24-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ зигъэпэсэхуну, и нэгү зригъэужьыну, псом хуэмыдэу и лэжьэгъуэ лалъэр цыху хуэфашцэ шапхъэм иту кыыхуагъэпсыну,

пlалъэ гъэнэхуакlэ и лъэжъапщlэри къратурэ гъэпсэхуакlуэ дэкlыну.

25-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цlыхум хуитыныгъэ илэщ езыри и унагъуэри узыншэн, тхъэгъуэ хуэфашцэ илэу псэун папщlэ шхыныгъуэ, фашцэ, унэ икlи медицинскэ дэлэпыкъуныгъэ игъуэтыну. Хэти хуитыныгъэ илэщ, lуэхуншагъэ, сымаджагъэ, хукъуагъэ, лыгъуабагъэ, фызабагъэ, жъыгъэ икlи езым имылэщlагъэ lуэхугъуэхэм къыхэкl амалыншагъэ, тхъэмыщкlагъэ къылъысу щытмэ къыщахъумэну, кърагъэлыну.

Анэхэмрэ сабийхэмрэ хуитыныгъэ ялэщ хэхауэ къыкlэлъыплъынхэу, къыдэлэпыкъунхэу. Зэрыша зэлl-зэфыз и бынуи зэмыщхъэгъусэхэм кълэхуауи щыррет, сабий псоми я зэхуэдэу, зэхэгъэжыншэу хуагъэщхъэпэр а зы социалнэ кълэхъумэныгъэ амалхэр.

26-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цlыхур хуитщ гъэсэныгъэ зэригъэгъуэтыну. Гъэсэныгъэр, нэхъ мащlэ дыдэу кълапщтэмэ икlи лъабжъэ гъэсэныгъэр ахъшэншэщ. Пэщlэдзэ гъэсэныгъэр зумыгъэлэнкlэ амал зимылэуэ егъэзыгъуэщ. Техникэ икlи lэщlагъэ гъэсэныгъэр хэти хузэлухагъэнущ. Ипщэ гъэсэныгъэр зэхэгъэжыншэу хэти хузэлухауэ щытын хуейщ езым и сэнауш (талант) елъытауэ.

Гъэсэныгъэр цlыхум и цlыхугъэм икъуу зригъэужьыным хуэфlыу гъэпсауэ икlи цlыху хуэфашцэхэмрэ хуитыныгъэ нэхъыщхъэхэмрэ хуащl щlыхъыр, лъытэныгъэр игъэлъэщыным, щlигъэбыдэным хуэунэтlауэ щытын хуейщ. Гъэсэныгъэм цlыхухэр хущlигъэкъун хуейщ расэ псоми, лъэпкъ псоми, дин гуп псоми я зэхуакум гулъытэ,

зэгурыуэ, зэхуэфныгъэ, зэныбжьэгъугъэ дэлъыну икӀи мамырныгъэр кӀыхъумэн папщӀэ Дунейпсо Къэрал Зэгухъэныгъэм иригъэкӀуэкӀ лъэжыгъэм зригъэужьу щытын хуейщ.

Сабийхэм ирагъэгъуэтыну гъэсэныгъэр зыхуэдэнур кӀыхэзыхыну хуитыр, псом япэрауэ и анэ-адэрщ.

27-нэ пычыгъуэ

Хэти хуитыныгъэ илэщ цӀыхубэм и щӀэнхабзэ гъащӀэм хуиту ныхыхъэну, гъуазджэр зыхуигъэщхъэпэну, щӀэныгъэ зыужьыныгъэм хэтыну икӀи ар зыхуигъэщхъэпэну.

Хэти хуитыныгъэ илэщ езым кӀыгъэщӀа щӀэныгъэ, жьабзэ (литературэ), гъуазджэ лэщӀагъэхэм мылӀкуу, пщӀэуэ, щӀыхъуэ кӀыпэкӀуэу хъуар кӀыхуахъумэну.

28-нэ пычыгъуэ

Хэти хуэфашщӀ мы джэпсалъэм кӀыщыхэщ цӀыху хуэфашщӀэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ шагъээзэщӀэфыну зы социалнэ икӀи дунейпсо гъэпсыкӀэ системэ щыӀэну.

29-нэ пычыгъуэ

Хэти езым и цӀыхугъэм хуиту икӀи икъуу зригъэужьыну амал къезыт цӀыхубэ жылагъуэми къэралми хуищӀэжыпхъэ пщэрылӀхэр илэщ.

Хэти и хуэфашщӀэхэр зыщыхуигъэщхъэпэкӀэ икӀи и хуитыныгъэхэр щызэрихъэкӀэ, нэгъуэщӀхэм я хуэфашщӀэхэмрэ я хуитыныгъэхэмрэ хуэгъэпэжын, абыхэм щӀыхъ, лъытэныгъэ кӀыхуегъэщӀын икӀи демократичэскэ жылагъуэм зэдащтэ щэнхабзэр (этикэр), жылагъуэ гъэпсыкӀэр, щыӀэкӀэр егъэфӀэкӀуэным и амалхэр кӀэхъума хъун

папщлэ хэхауэ къэрал хабзэклэ гъэнэхуа гъунапкъэхэм епхауэ щытщ.

Дауи иррехъу, мы цыху хуэфашцэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ зыхуэбгъэщхьэпэ,
зепхъэ хъунукъым Дунейпсо Къэрал Зэгухьам и гурыль-гурыщлэхэмрэ и
бзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) къемызэгъыу.

30-нэ пычыгъуэ

Мы джэпсалъэм къыхиубыдэ дэтхэнэ зы хабзэ гъэувар зыгурыбгъауэ хъунукъым
мыбы къыщилуэтыкла хабзэ гъэувахэм щыщ гуэр илэтыну, иукъуэну дэтхэнэ зы
къэралы, гупи, нэрыбги хуитыныгъэ ирит хуэдэу.